Què passa amb l'herència si es mor sense testament a Catalunya? La successió intestada al Codi civil català

Quan una persona mor sense haver fet testament, la seva família sol tenir les mateixes preguntes: qui hereta? El cònjuge ho rep tot? Els fills tenen preferència? I la parella amb qui convivia sense estar casats?

La llei catalana respon a totes aquestes preguntes. El Codi civil de Catalunya estableix un ordre de successió que s'aplica de manera automàtica quan el causant no ha deixat cap disposició. En aquest article expliquem com funciona, quines situacions generen més confusió i per què, fins i tot quan aquest règim legal sembla raonable, convé atorgar testament.

I. Quan s'obre la successió intestada?

La successió intestada (o *abintestat*) és la que regula la llei quan el causant no ha designat hereu. Segons l'article 441-1 CCCat, s'obre quan una persona mor sense hereu testamentari ni instituït en heretament (pacte successori), o quan els hereus nomenats no arriben a ser-ho.

A la pràctica, això passa en situacions on el causant no va atorgar mai testament, quan testament és nul, quan l'hereu designat va morir abans que el causant i el testament no preveia cap substitut o quan tots els hereus designats renuncien a l'herència.

El dret català considera la successió intestada un règim subsidiari. Només actua quan no hi ha voluntat expressada pel causant, i és incompatible amb el testament i amb l'heretament (article 411-3 CCCat).

II. Quan s'aplica la llei catalana? La importància del veïnatge civil.

Moltes persones pensen que, si viuen o moren a Catalunya, la seva herència es regeix pel dret català. No és exactament així.

El que determina la llei aplicable és el **veïnatge civil** del causant en el moment de la mort, no el lloc on resideix ni on té els béns.

El veïnatge civil català s'adquireix, entre altres vies, per residència continuada a Catalunya durant dos anys amb una declaració expressa al Registre Civil, o durant deu anys sense declaració en contra (article 14.5 del Codi civil). Si hi ha dubtes sobre el propi veïnatge, convé aclarir-los abans de planificar la successió.

En situacions internacionals, per exemple en el cas d'un català que resideix

habitualment a l'estranger, entra en joc el Reglament europeu de successions (Reglament UE 650/2012). Aquest reglament pren com a criteri general la residència habitual, i això pot portar a aplicar la llei d'un altre país.

III. Qui hereta i en quin ordre?

La llei crida els parents per ordres successius. Mentre hi hagi algú d'un ordre preferent, els parents dels ordres posteriors no hereten res. Dins de cada ordre, el parent de grau més pròxim exclou els més llunyans, llevat dels casos en què opera el dret de representació.

1. Els fills i descendents

En primer lloc hereten els fills del causant, a parts iguals (article 442-1 CCCat). Els fills adoptius tenen exactament els mateixos drets que els biològics (article 443-1 CCCat), i també és indiferent que siguin fills matrimonials o no.

Si un fill ha mort abans que el causant, el seu lloc l'ocupen els seus propis descendents (els nets del causant). Aquest mecanisme s'anomena **dret de representació**. Els nets es reparteixen, a parts iguals, la porció que hauria correspost al seu progenitor.

Exemple. L'Antoni mor vidu i sense testament. Tenia tres fills, però un d'ells, en Pere, va morir fa uns anys i va deixar dues filles. L'herència es divideix en tres parts: un terç per a cadascun dels dos fills vius i un terç per a les dues netes, que el dividiran entre elles (un sisè cadascuna).

2. El cònjuge vidu o la parella estable

La posició del cònjuge o del convivent en parella estable depèn d'una qüestió clau: **si hi ha fills o no**.

Si hi ha fills o descendents, el cònjuge o convivent no és hereu. Té dret a l'**usdefruit universal** de l'herència, lliure de fiança (article 442-3.1 CCCat). Això vol dir que pot fer servir tots els béns i quedar-se'n les rendes de per vida. Els fills són hereus, però en tenen només la nua propietat fins que l'usdefruit s'extingeixi.

Aquest usdefruit és vitalici i no es perd encara que el vidu torni a casar-se o inicïi una nova convivència (article 442-4.3 CCCat).

La llei permet, però, una alternativa. Durant l'any següent a la defunció, el cònjuge o convivent pot optar per **commutar** l'usdefruit universal per una quarta part de l'herència en plena propietat més l'usdefruit de l'habitatge conjugal o familiar, si aquest formava part de l'herència (article 442-5 CCCat). Aquesta opció s'extingeix si accepta de manera expressa l'usdefruit universal. Per tant, convé valorar-la abans de signar res.

Si no hi ha fills ni descendents, el cònjuge o convivent hereta **tota l'herència**, per davant dels pares, els germans i qualsevol altre parent. Els pares del causant, si viuen, conserven el dret a reclamar la llegítima, que en el dret català equival a una quarta part del valor de l'herència calculat segons les regles legals (article 442-3.2 CCCat).

Hi ha dues precisions importants:

- **El cònjuge separat no hereta.** El cònjuge perd els seus drets si en el moment de la mort estava separat legalment o de fet, o si hi havia pendent una demanda de separació, divorci o nul·litat, llevat que hi hagués hagut reconciliació (article 442- 6 CCCat).
- **La parella ha de ser una parella estable en el sentit legal.** El Codi civil català equipara el convivent al cònjuge, però exigeix que la convivència compleixi els requisits de l'article 234-1 CCCat: més de dos anys de convivència ininterrompuda, un fill en comú o la formalització de la parella en escriptura pública. Una convivència que no compleixi cap d'aquests requisits no dona cap dret en la successió intestada.

3. Els pares i altres ascendents

Si el causant no té descendents ni cònjuge o parella estable, hereten els pares a parts iguals. Si només en viu un, ho hereta tot (article 442-8 CCCat).

A falta de pares, hereten els ascendents de grau més pròxim, normalment els avis. Si n'hi ha de les dues branques familiars, l'herència es divideix primer per línies (paterna i materna) i després, dins de cada línia, per caps.

4. Els germans, els nebots i els altres col·laterals

Només si no hi ha descendents, cònjuge o parella, ni ascendents, l'herència passa als parents col·laterals (article 442-9 CCCat).

En primer lloc hereten els germans. Els fills d'un germà premort ocupen el seu lloc per dret de representació. La llei no distingeix entre germans de doble vincle (de pare i mare) i de vincle senzill (només de pare o de mare): tots hereten per igual (article 442-10 CCCat).

Si no hi ha germans ni nebots, hereten els parents col·laterals més pròxims fins al quart grau (oncles, cosins germans, besnebots), per caps i sense dret de representació (article 442-11 CCCat). Més enllà del quart grau, els parents no tenen cap dret.

5. La Generalitat de Catalunya

Si no hi ha cap parent dins dels límits legals, hereta la Generalitat de Catalunya, que accepta l'herència a benefici d'inventari (article 442-12 CCCat). La llei li imposa un destí concret per als béns: establiments d'assistència social o institucions culturals,

preferentment del municipi on residia el causant. Les finques urbanes s'han de destinar preferentment a polítiques d'habitatge social (article 442-13 CCCat).

Si el causant residia a l'Aran, el receptor dels béns és el Conselh Generau d'Aran.

IV. Com es tramita una herència intestada?

En una herència sense testament, abans de poder acceptar-la cal acreditar oficialment qui són els hereus. Això es fa mitjançant la **declaració d'hereus abintestat**, que es tramita davant notari amb una acta de notorietat.

El procediment requereix, a grans trets:

1. Obtenir el certificat de defunció i el certificat del Registre General d'Actes d'Última Voluntat. Aquest certificat acredita que el causant no va fer testament i no es pot sol·licitar fins que han passat quinze dies hàbils des de la mort.
2. Aportar la documentació que acrediti el parentiu (llibre de família, certificats de naixement o de matrimoni) i, si escau, la parella estable.
3. Comparèixer davant notari amb **dos testimonis** que coneguin la situació familiar del causant i puguin declarar sobre qui eren els seus parents.
4. Esperar el tancament de l'acta, que no és immediat, ja que el notari ha de completar les seves comprovacions abans de declarar qui són els hereus. Si hi ha cònjuge o parella estable, els seus drets s'han de fer constar expressament (article 442-7 CCCat).

Un cop obtinguda la declaració d'hereus, es pot atorgar l'escriptura d'acceptació i adjudicació de l'herència. Tot això passa mentre corre el termini de sis mesos des de la defunció per presentar l'Impost sobre Successions. Per tant, el temps que s'inverteix en la declaració d'hereus es resta del marge disponible per a la resta de gestions.

V. Per què convé fer testament, encara que el règim legal sembli adequat

És freqüent que algú, després de conèixer l'ordre legal, conclogui que no necessita testament perquè la llei ja fa el que ell voldria. És una conclusió comprensible, però discutible per diversos motius.

La llei pot canviar. El règim de la successió intestada no és immutable. Catalunya l'ha reformat diverses vegades en les darreres dècades, i la norma que s'aplicarà a una herència és la vigent en el moment de la mort. Per això, el règim que avui sembla adequat pot ser diferent quan arribi el moment. Les circumstàncies personals també canvien: un divorci, una nova parella o el naixement d'un fill poden alterar completament el resultat.

Simplifica i abarateix la tramitació. Amb testament, els hereus no han de fer la declaració d'hereus abintestat. N'hi ha prou amb el certificat de defunció, el d'últimes voluntats i la còpia autoritzada del testament per acceptar directament l'herència davant notari. S'estalvien una acta notarial, la recerca de testimonis i setmanes d'espera, en un moment en què la família ja té prou preocupacions.

El testament reflecteix la vostra voluntat, no la del legislador. La llei estableix una solució general pensada per a la família tipus, no per a la vostra. En dret català, la llegítima dels fills és només una quarta part del valor de l'herència. Això deixa un ampli marge de llibertat per ordenar la successió com cadascú consideri més just.

Permet incloure disposicions que la llei no preveu. Entre moltes altres possibilitats, el testament permet:

- Instituir hereu el cònjuge o la parella i deixar als fills la llegítima, una fórmula molt habitual a Catalunya per protegir el vidu.
- Ordenar llegats a favor de persones concretes, inclosos fillastres, amics o entitats.
- Establir condicions per heretar, substitucions per si l'hereu no pot o no vol acceptar, o fideïcomisos per garantir que els béns acabin en mans de qui vulgueu.
- Nomenar un marmessor que vetlli pel compliment de la vostra voluntat.
- Designar la persona que tindria cura dels fills menors si falten tots dos progenitors.
- Regular el destí de les vostres comptes i arxius digitals (les anomenades voluntats digitals).
- Si escau i hi concorre causa legal, desheretar un legitimari.

VI. Conclusions

La successió intestada catalana ofereix una solució raonable per a moltes famílies: protegeix els fills, garanteix una posició sòlida al cònjuge o la parella estable i estableix un ordre clar per a la resta de parents. Però és una solució estàndard, pensada per a tothom i, per tant, no feta a mida de ningú.

Les conseqüències de no fer testament sovint no es veuen fins que és massa tard: un vidu que no pot vendre l'habitatge sense l'acord dels fills, una parella que no hereta res perquè no complia els requisits legals, un fillastre que queda exclòs o uns hereus que han de fer una tramitació més llarga i costosa per acreditar la seva condició.

Si esteu pensant a fer testament o a planificar la vostra successió, a Fernández Advocats comptem amb especialistes en dret successori català que us acompanyaran en tot el procés. Analitzarem la vostra situació familiar i patrimonial i us ajudarem a definir les disposicions que millor s'ajustin a la vostra voluntat, perquè el procés sigui àgil i amb la màxima seguretat jurídica.

El present article és merament divulgatiu i no suposa assessorament ni compromís d'actualització.

Per a més informació o assessorament, contacteu amb info@fernandezadvocats.es.

Proposta SEO (no forma part del text a publicar)

- **Títol SEO:** Herència sense testament a Catalunya: qui hereta segons la llei
- **Meta descripció:** Què passa si es mor sense testament a Catalunya? Expliquem l'ordre legal d'hereus, els drets del cònjuge i la parella estable, i per què convé fer testament.
- **Slug:** herencia-sense-testament-catalunya-successio-intestada
- **Enllaços interns:** l'article sobre la manca de relació familiar com a causa d'extinció de la pensió d'aliments (art. 451-17 CCCat), i possibles articles futurs sobre la llegítima, els pactes successoris o l'acceptació a benefici d'inventari.

- **Enllaços externs oficials:** text consolidat del Llibre quart del CCCat (BOE o Portal Jurídic de Catalunya); sol·licitud del certificat d'últimes voluntats (Ministeri de Justícia); informació sobre l'Impost sobre Successions (Agència Tributària de Catalunya); Col·legi de Notaris de Catalunya.